Eurasian Academy of Sciences Social Science Journal (International Refereed & Indexed)
Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal
2020 Volume: 31 S: 77 - 85
Published Online July 2020 (http://socialsciences.eurasianacademy.org)
http://doi.org/10.17740/eas.soc.2020.V31-04

THE RELATIONSHIP BETWEEN RECEPTION AESTHETICS AND TRANSLATOR

Gülfidan AYTAŞ*

*Öğr. Gör. Dr. Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, gulfidan@sakarya.edu.tr

Received Date: 18.05.2020, Revised Date:19.06.2020, Accepted Date:04.07.2020

Copyright © 2020 Gülfidan AYTAŞ. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

The translation of a text provides for an understanding of the text. Translation will therefore require interpretation in all cases. You cannot translate text without understanding or interpreting it. For the process of understanding and transferring, it is necessary to examine the relationship of the translator with the product and the author as a reader. It will be revealed in this review that the author presents, the product is presented, and the reader is the element that buys, perceives, imagines or evaluates. The clarity found in the text of the letter allows them to be re-collated in the reader's world, while the reader fills in empty fields in the text, and the translator produces target text according to his or her discourse area. In this way, changes in both the aesthetic value and the meaning of the text of the literature can occur. Based on these thoughts, the relationship of literary works with readers, German teaching and translators was studied in this study. The phenomenon of literature, which does not reflect only the truth, is discussed here from the point of view of reception aesthetics. As opposed to the fact that the work of the literature cannot be reduced to a single meaning, it was wanted to show its connection with the purchasing elements by keeping its polyvalence at the forefront.

Keywords: Reception Theory, Literature, Reader, Translator, German Teaching

ALIMLAMA ESTETİĞİ VE ÇEVİRMEN İLİŞKİSİ

ÖZET

Bir metnin çevirisi, metnin anlaşılmasını öngörmektedir. Çeviri bu nedenle her durumda yorumlama gerektirecektir. Metni anlamadan ve yorumlamadan çeviremezsiniz. Anlama ve aktarma süreci için çevirmenin okur olarak yapıt ve yazar ile ilişkisinin incelenmesi gerekir. Yazarın sunan, yapıtın sunulan, okurun da alımlayan, algılayan, imgeleştiren veya değerlendiren unsur olduğu bu incelemede ortaya çıkacaktır. Yazın metinlerinde bulunan açıklık onların okurun dünyasında yeniden harmanlanmasını sağlar, okur metindeki boş alanları doldururken çevirmen de kendi söylem alanına göre erek metni üretir. Böylece yazın metninin hem estetik değerinde hem de anlamında değişmeler ortaya çıkabilir. Bu düşüncelerden hareketle bu çalışmada yazın yapıtlarının okur, Almanca öğretimi ve çevirmen ile olan ilişkisi incelenmiştir. Salt gerçeği yansıtmayan yazın olgusu burada alımlama estetiğinin bakış açısıyla ele alınmıştır. Yazın yapıtının tek bir anlama indirgenemediği aksine çok değerliliği ön planda tutularak alımlayıcı öğeler ile bağlantısı gösterilmek istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alımlama Estetiği, Yazın, Okur, Çevirmen, Almanca Öğretimi

1.GİRİŞ

"Alımlama Estetiği" ve çeviri çalışmaları uygulama odaklı bir zeminde bir araya gelebilirler. Çeviri pratiği, birçok yazarın da iddia ettiği gibi, tarihsel süreçte var olan ürünlerin günümüzde işlevsel olarak kullanımına odaklanmaktadır. Yani çevirmenlerin alımlama gücü yazınsal ürünlerin daha iyi anlaşılması veya yanlış anlamaları ortadan kaldırmak için somut öneriler getirebilecek nitelikte olmalıdır.

Çeviri, metnin hem içindeki hem de dışındaki koşullara bağlıdır, ancak çevirmen formüle etme özgürlüğüne sahiptir. Bu nedenle, kaynak metinlerin tüm özelliklerinin doğrusal olarak alınması gerekmeyebilir. Paepcke (1979: 101:) "hem insanlara hem de dillere yalnızca normatif bir şekilde bakılamayacağından, çeviri sürecinin standartlaştırılmasına karşıdır. Çeviri sırasında bazı temel kurallara uyulması gerekir, ancak bunlar çeviride yalnızca küçük bir rol oynamalıdır." Yorumbilimin ana fikri olan anlama, çevirinin ilk adımı olarak görülür ve aynı zamanda bilişsel ve sezgisel bir süreçtir. Çoğunlukla bilinen ve şüphelenilenin bilgi ve sezgisinin bir kombinasyonudur. Paepcke'nin son makalesinde görüldüğü üzere, yeniden kavramlaştırılacak olan alımlama estetiğine dair terimler bulunmaktadır. Bunlar çevirmenin yorumlama, sezgi ve yaratıcılık; ek olarak, çok bakış açılı olma, abartılı olma, bireysellik ve tarihsellik kriterlerine ilişkin değerlendirmeler ile alımlayabileceği türdendir. Burada söz konusu olan metin, sadece çeviri birimini oluşturmakla kalmaz, aynı zamanda çok yönlü olarak görülmelidir. Her şeyden önce, metinler durumsaldır; Orijinal metin ve çeviri, gömüldükleri durumla ilgilidir. Buradan, alımlama estetiği temelinde mutlak bir tercüme olmadığı sonucuna varılabilir. Metinler her zaman geleneksel karaktere sahip tarihi ve bireysel yapılardır. Bu anlamda, çeviri "zamana bağlı mesaj olayı" olarak tanımlanabilir.

Bu bakış açısından hareketle, bu çalışmada öncelikle alımlanan nesne olan "yazın metni" ve alımlayıcı olan "okur" ilişkisi incelenmiştir. Daha sonra yabancı dil öğretiminde yaşanan paradigma değişiminden ötürü yazınsal metinlerin Almanca öğretimindeki işlevselliği sorgulanmıştır. Tüm bunlarla ilintili olarak hem kaynak metin okuyucusu hem de erek metin üreticisi olarak çevirmenin "alımlayıcı özne" görevi çeviri örnekleri ile gösterilmeye çalışılmıştır.

2.YAZIN METNİ VE OKUR

Yazın, estetik, yadırgatma ve biçem unsurlarını içerir. Bu üç unsurun birarada bulunduğu metinlere yazınsal metin diyebiliriz. Yazın metni, kurmaca metin olduğu için kendine ait özellikleri ile diğerlerinden ayrılır. Ayrıca yazın metninden söz edebilmek için sözdizimsel yapıların birbirine bağlı bir bütün oluşturması gerekir. Kelimeler arasında bir anlam ve ifade birliği olmalıdır.

Yazın metinleri kullanmalık (afiş, reklam, broşür…) metinlerin aksine "bilgi" aktarmaktan çok "ileti" verirler. Öğretim yapmak yazın metinlerinin kapsamına girmez. Yazın metinleri nitekim gerçekle örtüşmez, deneyim dünyasındaki olay ve durumların yazar tarafından yeniden, farklı bir dünya oluşturması, bu dünyadaki en küçük ayrıntının bile gerçekle eşdeğer olmamasıdır. Dış dünyaya kapalı olan bu alanın kendi içinde geçerli kuralları vardır. Amacı ise kişileri gerçeğin belirlenmişliğinden kurtarıp, ona özgürlüğünü sağlamaktır. Yazın metninin işlevi konusunda bazı bilim insanları farklı görüşlere sahip olsa da bu çalışmada bahsedildiği üzere çoğunluğun görüşü, yazın yapıtının değişken bir ürün olduğu doğrultusundadır.

Bu görüşü savunanlardan biri olarak Schiller (2016), sanat yapıtının okuyucuyu olumlu etkileyeceğini kısa bir süre de olsa onu eğilimlerinin tutsağı olduğu dünyadan koparacak, yani dış dünya ile bağlantısını keserek, okuyucuya özgürlüğü ve bağımsızlığı tattıracağını savunur. Aslında Schiller, yazın yapıtının kişiye özgürlüğünü sağladığını

düşünür, çünkü kişi yazın yapıtının bağımsızlığı ile tanışır, kendisini tutsak eden dünyadan uzaklaşarak, yazın yapıtındaki dünyada kendi özgürlüğüne kavuşur. Burada belirlenmişliklerin aksine belirsizlikler vardır, kişi bu belirsizlikleri kendi dünyasıyla doldurur.

Yazın yapıtının yalnız değeri değil, anlamı da her zaman geçerlidir. Oluştuğu zamanın koşullarından sıyrılmıştır, çünkü Tin, yazın yapıtını "yaşantıyı aşan nesnelleştirme" olarak görmektedir.

Herbert Seidler (1978) yazın yapıtının bu bakımdan gerçeğe hiçbir geçit tanımadığını, sözcüklerin yalnızca kendi içlerine yönelik bir evren oluşturduğunu söyler. Bu evrene girmek yorumcunun da zamandan sıyrılması, yorumcu ile zaman dışı sanat yapıtının tarih dışı bir özne-nesne ilişkilerine girmeleriyle olanaklıdır.

Bu evrene en iyi giren kişi, yapıtın anlamını, bu anlamın bir defaya özgü açımlamasını ortaya çıkarmak için kendisini, kendi koşullarını, düşünme ve dünyayı algılama biçimini bir yana iten, adeta kendisini yok sayan, yalnızca yapıta yönelen okur olacaktır.

Bu tür yazın anlayışında okur- yapıt arasındaki ilişkide yapıt ağır basacak, okur yalnızca yapıtın açımsamasına karar veren, onun zaten varolan anlamını ortaya koymaya yardımcı olan bir araç niteliği taşıyacaktır.

Roland Barthes(1994), yazın yapıtının çelişikliğini şu şekilde açıklar. Yazın yapıtı ona göre hem tarihin göstergesi hem de tarihe karşı bir tepki, bir direniş niteliği taşır. Buna örnek olarak Lessing tarafından yazılan "Nathan der Weise" eserini verebiliriz. Bu eser tarihsellik açısından önemlidir. Yazıldığı dönemin değerlerini taşıdığı gibi günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Bu da bu eserin deneyim dünyasından bağımsız, günümüzde de yorumlanabileceğini gösterir (Sayın, 1981: 31).

Dieter Wellershof (1969), deneyim dünyasından kurmaca dünyaya geçişi, geçişin nedenlerini ve kurmaca dünyanın niteliğini bir benzetmeyle açıklar. Elindeki küçüklü büyüklü eşyalarla birşeyler oluşturmak isteyen bir çocuğun çok kez kendi kendine konuştuğunu birşeyler mırıldandığını saptayan Wellershof, çocuğun neden ve ne zaman konuştuğunu araştırır. Rus bilgini Wygotsky'e göre çocuk, zorluklarla karşılaştığı zaman sözcüklere başvurur, konuşmaya başlar. Başka deyişle eylemi simge alanına aktarır ve orada yeniden deneyimlerini düzenler (Sayın, 1981: 28).

Arnold Gehlen (2017)'in dediği gibi sözcükler "algıyla ilgilerini koparırlar" böylece deneyim dünyasından uzak yeni düşgücü dünyaları oluşur. Örneğin, güvercin barışın sembolüdür ve herkes tarafından güvercin denildiğinde akla barış gelir. Ancak "masa" dediğimizde herkeste farklı çağrışımlar uyandırır. Kiminde yemek masası veya öğretmen masası, kiminde çalışma masası gibi.

Düşgücünün taşıyıcıları olan sözcükler metinde birbirleriyle yeni bağıntılar kurarlar. Başka deyişle yazın ile yaşam, kurmaca ile gerçek burada birbirlerine geçit tanıyan iki ayrı alandır. Sonuçta yaşantılarımız olmasaydı kurmaca ile gerçek arasında bağıntı olmazdı.

3.ALMANCA ÖĞRETİMİNDE YAZIN METNİ

Son yıllarda yazın olgusunun eskisinden çok farklı biçimde ele alınması, yazın bilimcilerce "paradigma değişimi" diye adlandırılmaktadır. Bu değişim, Almanya'da genelde yazın eğitimini olduğu kadar, "Yabancı Dil Olarak Almanca" kapsamında uygulanan yazın eğitimini de etkilemiştir. Daha önceleri yabancı dil öğretiminde yazın metinlerinden çok kurma metinler kullanılmaktayken bu değişimden sonra yazın metinlerinin yabancı dil öğretimindeki yeri ve işlevi yeniden sorgulanmış ve sonuçta bu metinler dil öğretiminin önemli bir bölümünü yeniden oluşturmaya başlamışlardır.

Yabancı dil öğretiminde yapay ve kurma metinlerin yerini yazın metinlerinin almasını eğitimciler ve yazınbilimciler "sarkacın yön değiştirmesi" olarak adlandırmışlardır. Gerek "sarkacın yön değiştirmesi" gerekse "paradigma değişimi" terimleri ortak bir olguyu ve köklü bir değişimi vurgulamaktadır.

Yazın eğitiminde gerçekleşen ve yazına bakış açısını değiştiren bu görüş 1970 lerden bu yana giderek sesini duyuran "Alımlama Estetiği"nden kaynaklanır. Alımlama estetiği konusunda olumlu ve olumsuz düşünceler dile getirilse de "Alımlama Estetiği" nin yazın eğitimi alanında çok önemli bir rol oynadığı kuşkusuzdur. Alımlama estetiği bakış açısını tümüyle kendisi oluşturmamış, gene son yıllarda yazın ve bilim çevrelerini etkilemiş görüşlerden etkilenmiştir. Bunlardan biri, Jean Paul Sartre (2003) ve Robert Escarpit (1986)'in öncülüğünü yaptıkları yazın sosyolojisidir. Diğeri yapısalcılık ve göstergebilimdir. (Saussure, R. Barthes (2004)). Sonuncusu ise Gadamer'in(2008) geliştirdiği yorumbilimdir (Hermeneutik). Bütün bu yaklaşımlar alımlama estetiğinin oluşturduğu yeni bakış açısına ışık tutarlar.

Alımlama estetiği, "okur" a yönelen bir bakış açısıyla metne yaklaşır. Bu görüşe göre yazın metninin durağan, kapalı bir yapısının olmadığı gibi anlamı da metnin içinde gizli değildir. Anlam, okur tarafından okuma sürecinde üretilir. Okurun dışında kendi başına bir varlığı yoktur. Ancak, okurun önemini bu denli vurgulayanlar ilk alımlama estetikçileri olmamıştır. Antik çağın poetikalarında da okur gözardı edilmemekteydi. Yazara sürekli okurunu ya da dinleyicisini düşünmesi onu unutmaması önerilmekteydi. Alımlama estetiğinin getirdiği yenilik bir yandan okurun alımlama koşullarına olduğu kadar öte yandan yazın metninin pragmatik boyutunun incelenmesine yönelmiş olmasıdır. Alımlama estetiğinde okur, bir yazar niteliğini kazanır. Aslında yazın yapıtını oluşturan iki kişi vardır: bir yandan yazarın kendisi, öte yandan okur. Anlam ise metinde gizli değildir, okuma eylemi sırasında üretilir.

Ancak metnin okur tarafından somutlanması yalnızca rastlantılara bırakılmaz, metnin kendisi yazarın öngördüğü doğrultuda bazı ipuçları, bazı stratejiler içerir. Metinde yazarın açık belirlemediği belirlenmemiş alanlar, okurun doldurması gereken "boş alanlar" vardır. Bu alanlar, yazarın verdiği ve yazın metninin içerdiği ipuçları doğrultusunda okur tarafından doldurulur.

Okurun yazın metniyle iletişim kurduğu metni anlamak için sürekli sürdürdüğü söyleşide (metin içi iletişimde) okurun alımlama koşullarının büyük önem kazanması yazın eğitimini büyük ölçüde etkilemiş, Malte Dahrendorf 'un deyişiyle "bir dönüm noktası" oluşturmuştur (1992:63).

Bu yeni "Yazın Eğitimi" anlayışından önce "yazın" Almanya'da lise ve üniversitelerde öğretilen bir konuydu. Metnin anlamı öğretici tarafından öğrenciye aktarılmaktaydı. Önemli olan belli bir süre belli yazın yapıtları üzerine bilgi edinmek ve yazarın yaşam öyküsünün yapıta nasıl yansıdığı veya yazarın ne öğretmek istediğiydi; yani "didaktik" yan vurgulanmaktaydı. Öğrenci edilgen bir konumdaydı.

Yeni yazın anlayışında okurun önem kazanmasıyla öğrenci özne niteliğini alarak, yazın metniyle iletişim kurması istenmeye başladı. Öğrencinin yazın metnini alımlama koşulları önem kazandı. Artık yazarın bakış açısı değil, önemli olan öğrenci ile yazın metni arasındaki söyleşidir. Metinlerle ilk karşılaşma, yazın metninin anlamının öğretici tarafından açıklanması ya da bir otoritenin yazın alıştırmalarıyla olmamalı, öğrenci bu tür ön yargılardan uzak olmalıdır. Böylece öğrenci hem başkalarının göremediğini görebilecek, hem de öznelliğin metni anlama sürecinde yeterli olup olmadığının farkına varacaktır.

Alımlama estetiğinin etkisini yalnızca Almanyada yazın eğitiminde değil, yabancı dil olarak Almanca kapsamında gerçekleştirilen yazın eğitiminde de görmekteyiz.

Yazın metnini anlamak sadece metnin içerdiği tek anlamı su yüzüne çıkarmak ya da alımlayanın ön koşulları oranında değişebilecek olması ve öznelliğin yeterli olması değil yalnızca okura dönük değil, metin içi ve metin dışı gerçeklik alanlarıyla da örtüşmesinin gerektiğinin bilinmesidir.

Başka bir kültür ve dil ortamında oluşmuş olan yazın metni ile yine başka bir kültür ve dil ortamında bulunan okur (öğrenci), kendi "anlama" olanaklarının yanında metni oluşturan ön koşullara da değinecektir. Örneğin; yabancı dil öğretirken Almanca dilinde bir yazın metni incelenecek ise yabancı olan okur bu metnin kültürlerarası farklılık içerdiğini bilerek ve "yabancı" bir kültürün ürünü olduğu bilinciyle metne yaklaşmalıdır. Dilthey (2011)'in söylediği gibi "kendini karşısındakinde yeniden bulmaktır." Ya da daha önceleri "Schleichermacher'den Jauss (2001)'e kadar 'başkasında kendini anlamak' olarak da vurgulanabilir.

Amaç, söz konusu yabancı yazın metni olduğunda, yabancıyla özdeşleşmek değil yabancıyı anlamaktır, yabancının farklılığının bilincine varmaktır. Kültür farklılığı çoğaldıkça "yabancı olanı anlamak" öğrencinin kendi ön koşullarıyla metin arasında sürdürülen bilinçli bir söyleşi sonunda gerçekleşecektir. Öğrenci, yazın metnine ilk aşamada önce kendi kültür çevresinin oluşturduğu çağrışımlarla yaklaşacaktır. D. Krusche'nin (1989: 18) deyimiyle ona "sahip" olmak isteyecektir. Yabancı metne yalnızca kendi beklenti ufkuyla yaklaşır. Kendi kültüründe alışık olduğu yapıları yazın metninde arayacaktır. Ancak, yabancı metinle karşılaşan öğrencinin kendi beklenti ufkunun farklı, yabancı metni anlamak için o metinle ilgili ipuçlarının gerektiği bilincine varması gerekir. Yabancı metnin –yabancılığın bilincine varmak- "Yabancı dil Olarak Almanca" kapsamındaki yazın eğitiminde önemli bir yer tutar. Bu evrede öğrenci "yabancı olanı" yabancı metnin kendine özgü koşulları içinde anlamaya ve alımlamaya başlayacaktır (1989: 18).

Yabancının konumundan yola çıkmak, alımlayanın yabancı ile özdeşleşmesi değil, yazın metnini (anlamak) amacıyla "anlama rolleri" üstlenmektedir.

Önemli olan yabancı metne alımlayıcının veya okurun kendi bakış açısıyla olduğu kadar yabancı bakış açısından da bakabilmektir.

Öğrenci bu sayede kendi kültürü ve yabancı kültür arasında benzerlikleri olduğu kadar farklılıkları da görecektir. "anlamak" için, anlamak istediğimiz nesneden veya konudan uzaklaşmamız gerekir. Nietsche bu durumu şöyle açıklar. "Okyanus kıyılarında oturan kişi bu kıyıların farkına ancak o kıyılardan uzaklaştığında, okyanusa açılıp, kıyıları gözlemlediğinde varabilir, kıyılardan hiç uzaklaşmayanlardan daha iyi anlar oraların özelliğini (Figl, 1982: 428)." Öğrenci de kendi kültürünün ürünü olan yazın metnine belli uzaklıktan ve farklı bir yerden bakarak Nietsche'nin dediği gibi o metni daha iyi anlayacaktır.

4.ÇEVİRİ SÜRECİNDE YAZIN METNİ

Alımlama estetiğinin yirminci yüzyılın sonlarına doğru farklı sanat dallarında olduğu gibi çeviri bilimde de gittikçe önem kazanması, bu alanlarda yapılan irdelemelere yeni bir bakış açısı getirmiştir. Bir sanat/yazın yapıtının alımlanmasında sosyo-kültürel koşulların/ortamın etkisi ne ölçüde belirleyicidir, bireyin yapıta gösterdiği tepki ile onun yapıttan beklentileri arasında nasıl bir ilişki vardır, biçimindeki sorular yirminci yüzyılda sanat/yazın alanında yapılan kuramsal tartışmaların odağına oturmaya başlamıştır. Bu yüzyılda bir yandan bilimsel bulguların, geleneksel yaklaşımların geçerliliğinin sorgulanması, öte yandan gelişmiş toplumlarda gittikçe yaygınlaşan tüketim

biçiminin/alışkanlığının hızlı biçimde değişmesi, alışılmışın dışında yeni bir dünya anlayışı yaratmıştır. Sanat yapıtlarına bakışı değiştiren bu iki etmen, yapıtların genel geçer olan, kuralcı/genel bir yaklaşımla yorumlanmasını güçleştirmiştir. Sanatsal ve bilimsel alandaki gelişmelerin sonucunda değişime uğrayan 'nesnellik' anlayışı, akılcı ve doğru olarak kabul edilen ilkelere bağlı olan kuramsal yaklaşımların yerine, sanat nesnesinin kendine özgü olan dünyasını betimleyen öznel yaklaşımları ön plana çıkarmıştır (Yücel, 2006: 490).

Schleiermacher, Hermeneutics and Criticism (1838) adlı kitabında, anlamak için nasıl sağlam bir zemin elde edileceğine dair bazı ipuçları vermiştir. Esas olarak "alımlayıcı süreç" in dört faktörünü belirlemiştir: bir metin taslağını, köken koşullarını, durumsal arka planını ve daha büyük bir metin türüne uyarlanmasını kavramak. Bu, metinsel "nesne"nin dinamizmini üretir. Schleiermacher, dil içindeki tür karşılaştırması ile "dilbilgisel analiz" in bir kombinasyonunu ve bireysel metnin bağlamındaki pasajın psikolojik bir açıklaması olarak "kehanet anlayışı" nı çağırıyor. Kehanet ve karşılaştırmalı yöntem yakından ilişkilidir ve kurallar ve sezgi arasında bir etkileşim vardır. Daha çok metodoloji tarafından yönlendirilen anlayış aşamaları ve sezginin önde gelen güç olduğu diğerleri olacaktır (1838: 45).

Schleiermacher, anlamını açıklamak için bir metnin yorumunu desteklemek amacıyla, bir yöntem olarak analizin birkaç alternatif türünü ortaya atmıştır. Metnin tamamı ile içindeki tek öğe arasında bir anlama çemberi veya "yorumlayıcı daire" yani, yazarın şu anda yazılı metinden mevcut okuyucuya aktarılan, görünenden başka niyetleri olabileceği varsayımı ile metnin gerçek etkisi arasında bir daire olduğunu öne sürmektedir. Bu metodolojik yaklaşıma göre, kişinin yorumunu güçlendirmek için genellikle uygulanan sözcük dağarcığı, anlambilim ve edimbilim ile ilgili çalışmalar vasıtasıyla metin analizi gerçekleştirilmelidir (Thiselton 2006: 191). Ancak Schleiermacher, anlayışın bir sanat olduğu için her zaman sezginin ek bir yönü olduğunu savunuyor. Gerçek, bir kişinin zihninde sezgisel olarak kendini gösterir.

Yorumlayıcı ufuk olarak yorumlayıcı daire, okuyucu ve metin arasında bir bağdır ve ondan uzaklaşamayız. Ama bu bizi içeri sokmaz, çünkü her zaman yeni şeyler öğrenebilir ve böylece ilk verilen çemberin ötesine geçebiliriz. Anlayışta olan şey budur: ufkumuzun genişlemesi ve aynı zamanda daha fazla anlayış. Bu şekilde ortaya çıkan bir metnin gerçeği tarihsel olarak belirlenir (Thiselton 2006: 747). Sosyal topluluklarda yarı nesnel, hiç değişmeyen bir gerçek yoktur. Gerçek sadece diyalektik olarak, bir grup içindeki bir tartışma sürecinde, belirli bir süre için geçerli, her zaman yeni yoruma açık kalır.

Almanca konuşulan dünyanın dışında, alımlama estetiği esas olarak George Steiner (2013) tarafından yazılmış olan "After Babel" eserindeki seminer çalışmalarında temsil edilmektedir. (2013: 185), "alımalama estetiği"ni tanımlarken çok metaforik bir dil kullanır; bir metnin anlamlılığına "inisiyatif güveni" olan bir çevirmen "henüz denenmemiş, eşleştirilmemiş bir ifade becerisi" olarak girişmelidir. Anlamadaki anlam, "tam bir evcilleştirmeye" dahil edilmeli ve başka bir dile aktarılmalıdır. Anlama sürecinin tanımı, Schleiermacher'ın altını çizdiği öz-eleştirel yansımayı ihmal eder ve çevirmenin hedef dil üzerindeki etkisini kaçınılmaz ve paha biçilmez olarak nitelemektedir."

Çevirmenler-alımlama estetiğinin bakış açısıyla-kendi görüşleri ile metnin gerçekte ne söylediği arasında eleştirel bir ayrım yapmak zorundadırlar. R. Stolze'nin (2003) "Hermeneutik und Translation" adlı eserinde gösterdiği gibi, çevirmenler durumsal arka plana, söylem alanına, anahtar kelimelerin kavramsal dünyasına ve bir metnin öngörücü moduna yeterince yorumlamak için bakacaklardır. Schleiermacher'ın

Thiselton (2006) tarafından modern bir şekilde yorumlanan bütünsel yaklaşımını takiben, uygulamalı dilbilim araçları uygulanabilir. Ancak anlamak her şey değildir, formüle etmek çok önemli bir konudur. Bu nedenle, çevirmen, tercüme edilen metin için gerçekleştirilecek ortam, stil, tutarlılık ve işlevle ilgili olarak mevcut teknikleri bütünsel bir bakış açısıyla kullanacaktır. Steiner'in onayladığı gibi, tüm çeviriler mutlaka yetersiz değildir (2000: 186). Dil yeterliliği, stil farkındalığı ve kişinin kendi yaratıcılığına olan güveni belirleyicidir. Bu, orijinal yazarların amaçlanan muhataplarını düşündüklerinde de yaptıkları şeydir. Yazarlarda, bu süreç genellikle bilinçsizdir, çevirmenler ise eleştirel olarak düşünürler.

Çevirmenlerin alımlama yönleri üzerinde birkaç örnek vererek yukarıda bahsedilen durum gösterilebilir. Bu amaçla Goethe'nin "Genç Werther'in Acıları" adlı yapıtından 13 Mayıs tarihli mektubu alınarak iki öğrenciye çevirtilmiştir. Öğrencilerin durumsal arka planları ve söylem alanları alımlama yönlerini etkilediğinden çevirilerde ufak değişiklikler ve anlamsal farklılıklar görülmüştür.

Orijinal Metin:

"Du fragst, ob du mir meine Bücher schicken sollst?--lieber, ich bitte dich um Gottes willen, laß mir sie vom Halse! Ich will nicht mehr geleitet, ermuntert, angefeuert sein, braust dieses Herz doch genug aus sich selbst; ich brauche Wiegengesang, und den habe ich in seiner Fülle gefunden in meinem Homer. Wie oft lull' ich mein empörtes Blut zur Ruhe, denn so ungleich, so unstet hast du nichts gesehn als dieses Herz (Goethe, 2004: 4)"

Nihat Ülner'in Çevirisi:

Kitaplarımı göndermeni isteyip istemediğimi soruyorsun. Sevgili dostum, Tanrı adına senden dileğim onları benden uzak tutman! Yönlendirilmek, cesaretlendirilmek, coşturulmak istemiyorum, bu yürek kendi kendine de yeterince kaynıyor; bana ninniler gerek, istediklerimi de bol bol buldum Homeros'ta. Kaynayan kanımı çoğu zaman Homeros okuyarak dinginleştirebildim; çünkü bu yürek kadar değişken, onun kadar kararsız bir şey görmemişsindir (Goethe, çev. 1999).

Örnek Çeviriler:

Kitaplarımı bana göndermeli misin diye soruyorsun – Sevgili Dostum, Allah aşkına yalvarıyorum, bırak onları benden uzaklaştır! Artık yönlendirilmek, cesaretlendirilmek, kovulmak istemiyorum, bu kalp kendi içinde yeterince acı çekiyor; bana bebek şarkıları söylenmeli; istediklerimi zaten buldum Homeros'ta. Öfkeli kanımı ne sıklıkla dinlendiririm, o kadar eşitsiz, o kadar kararsız ki bu kalp, ondan başka böyle bir şey görmemişsinizdir (Çeviri I).

Bana kitaplarımı geri vermeli misin diye soruyorsun - canım, Tanrı adına sana yalvarıyorum, onları uzaklaştır! Artık yönlendirilmek, teşvik edilmek, kovulmak istemiyorum, bu kalp kendi içinde yeterince kaynıyor; Ninniler söylenmesine ihtiyacım var, istediklerimi Homeros'ta çokça buldum. Hırçın kanımı ne sıklıkla dinlendiririm, o kadar dengesiz, o kadar kararsız ki bu kalp, böyle bir şey görmemişsinizdir (Çeviri II).

Bunun dışında çevirmen adayı öğrencilere kısa bir röportaj dinletilmiş ve duydukları kelimeleri not alarak söylemeleri istenmiştir.

"Wir versuchen, das portugiesische Erziehungsministerium zu sensibilisieren. Und zwar dafür, dass Deutschkenntnisse sehr wichtig sind und viele Türen öffnen können – gerade was die junge Generation betrifft. Vor Kurzem hat der Verband beispielsweise dem portugiesischen

Erziehungsminister einen Brief geschickt, um über die aktuelle Lage des Deutschlernens an portugiesischen Schulen zu berichten (Deutsche Welle).”

Cevaplar:

Öğrenci I: Erziehung, Deutschkenntnisse, Türen, Schulen, Generation.

Öğrenci II: Versuchen, Erziehung, dafür, wichtig, Deutsch, Schule, Brief, kurz, aktuell.

Öğrenci III: Erziehung, Deutschkenntnisse, Türen, öffnen, Generation, Minister, Schule.

Öğrencilerin hafızalarında tuttukları sözcüklere bakılırsa bulundukları çevre ve koşullar ile söylem alanlarına göre belirleyici olanlar daha çok hatırlanmıştır. Öğrenciler arasında birkaç farklı sözcük olsa da hepsinin okul ve eğitim ile ilgili sözcükleri söyledikleri görülmektedir. Bu durum alımlayıcının durumsal ve mekânsal şartlarının yabancı dili alımlama ve aktarmada etkili olduğunu göstermektedir.

Alımlama estetiği çevirmenin okuyucu olarak alımladığı ile erek metin üreticisi olarak ortaya çıkaracağı metin üzerinde bir yazar kadar başkalaştırma hakkının olduğunu öne sürmektedir. Nasıl ki okuyucu alımladığı yazın metnini yazarın söyleminin dışında okuyucuya göre daha öznel ve yaşantısal bir zemine oturtabiliyorsa çevirmen bunu hem kaynak metni okuma hem de erek metni üretme sürecinde gerçekleştirir. Bu da yazın metinlerinin çevirisinde çevirmenin sanatsal yönünü kullanmasına ve bir yazar gibi erek kitleye hitap edebilmesine olanak sağlamaktadır. Ancak sözcüklerin evrenine kapılıp okur-yapıt ilişkisinde yapıtın ağır bastığı, okurun yapıtın anlam çerçevesinin içerisine girdiği de olur. Goethe’nin bu eseri okudukça insanı içine çeken bir anlatıma sahip olduğu gibi okuyucuda farklı yansımalar da uyandırabilmektedir. Bu nedenle örnek çevirilerde görüldüğü gibi yapıtın duygusu çevirmenlerin alımlama yönlerine göre aktarılmıştır. Yazın yapıtları salt gerçeği yansıtmadığına göre çevirmenler de varolanı değiştirme, geliştirme veya imgeleştirme gücüne sahip olabilirler.

Burada sunulan çeviriye alımlama estetiği açısından bakılırsa, metinlerle çevirinin temel olarak edebiyattaki ve uzman iletişimdeki tüm metin türleri için aynı olduğu fikrini görebiliriz – sadece gerekli bilgi tabanı ve dil yeterliliği farklıdır. Herhangi bir çeviri yapan kişi için, bazı edebi stiller veya kültürel özellikler, işlevsel stiller ve teknik terimler kadar gariptir. Her iki alanda da ilgili bilgi öncelikle edinilmeli ve öz-eleştirel bir şekilde kullanılmalıdır.

5.SONUÇ

Okur ve çevirmeni yazın yapıtının alımlayıcı öznesi olarak düşündüğümüzde, ön bilgilerin ve çevrenin yazın yapıtlarını yorumlamada etkili olduğu görülebilir. Alımlayıcılar varolan ön bilgileri ile metne yaklaşır ve metnin koşullarına göre bir söylem alanı oluştururlar. Bu durum ister yabancı olanı anlamada isterse de kendi kültüründen bir eseri yorumlamada benzer şekilde işlemektedir. Önemli olan yazın metnini anlamak ve aktarmak ise çevirmen yabancı olan ile kendini özdeşleştirir ve o kültürün içerisinde alımlama yapabilir. Böylece yazın metni oluştuğu çevrenin özelliklerine göre yorumlanırken okuyucunun, öğrencinin veya çevirmenin söylem bilgisine göre şekillenir ve alımlanır. Okuyucunun özerkliği ve yazın yaptının çok değerliliği bu düşünceden gelmektedir.

Sonuçta, çevirinin yeniden üretme eylemi olduğunu düşünürsek onun bir alımlama eylemi olduğunu da söyleyemez miyiz? Yani yazın metinlerindeki göreceli anlamın alımlayıcısı olarak çevirmenin iletiyi aktarırken kültürel ve durumsal özelliklere göre metni yeniden düzenlemesi alımlama estetiğinin ta kendisi değil midir?

Aristo: “Edebiyat hayatın taklididir” derken hayat gibi sözcüklerin de manasında değişimler ve yenilikler olduğunu mu söylemektedir. Ya da Kristeva’nın söylemi ile “metnin bin yüzü vardır” ifadesi ile metnin bir kez yorumlanınca bitmeyeceği, yorumun sürekli olduğu gerçeği yok mudur?

REFERENCES

- Dahrendorf, M. (1992). 'Anmerkıng zum Auslanderthema in der westdeutschen Kinderund Jugendliteratur', Dialog,Alman Kültür Merkezi, Ankara. (51-69)
- Dilthey, W. (2011). *Hermeneutik ve tin bilimleri*. Notos Kitap Yayıncılık Eğitim Danışmanlık ve Sanal Hizmetler Tic. Ltd. Şti..
- Escarpit, R. (1986). *Sociologie de la littérature*. FeniXX.
- Figl, J. (1982). Nietzsche und die philosophische Hermeneutik des 20. Jahrhunderts. *Nietzsche-Studien*, *10*(1), 408-441.
- Gadamer, H. G. (2008). *Philosophical hermeneutics*. Univ of California Press.
- Gehlen, A. (2017). *Anthropologische forschung*. Rowohlt Verlag GmbH.
- Goethe, J. W. (1999). *Genç Werther'in Acıları*. çev: Nihat Ülner, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Jauss, H. R. (2001). The identity of the poetic text in the changing horizon of understanding. *Reception study: From literary theory to cultural studies*, 7-28.
- Krusche, D. (1989). Zur Hermeneutik der Landeskunde. *Jahrbuch Deutsch als Fremdsprache*, *15*, 13-29.
- Lessing, G. (2002). *Two Jewish Plays: The Jews and Nathan the Wise*. Oberon Books.
- Paepcke, F. (1979). Übersetzen als Hermeneutik. In *Das Stefan-George-Seminar* (Vol. 1978, pp. 96-114).
- Sartre, J. P. (2003). *The Philosophy of Jean-Paul Sartre*. Vintage.
- Sayın, Ş. (1981). *Metinlerle söyleşi*. Yazko Edebiyat 5. İstanbul.
- Seidler, H. (1978). Grundfragen einer Wissenschaft von der Sprachkunst: Internationale Bibliothek für allgemeine Linguistik.
- Schiller, F. (2016). *On the aesthetic education of man*. Penguin UK.
- Schleiermacher, F. (1977). Hermeneutik und Kritik (1838). *Frankfurt am Main: Suhrkamp*.
- Steiner, G. (2013). *After Babel: Aspects of language and translation*. Open Road Media.
- Stolze, R. (2003). *Hermeneutik und Translation* (Vol. 467). Gunter Narr Verlag.
- Thiselton, A. C. (2006). *Thiselton on hermeneutics: collected works with new essays*. Wm. B. Eerdmans Publishing.
- Ungar, S. (2004). 10 Saussure, Barthes and structuralism. *The Cambridge Companion to Saussure*, 157.
- YÜCEL, Y. D. D. F. Alımlama Estetiği Açısından Çeviri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *15*(1), 489-504.
- İnternet Kaynakları: **(** https://www.dw.com/de. 02.09.2020)